

ABLONCZY LÁSZLÓ

*Négy évszak: tél**Gyűlölet-űző*

„Add nekem azt a holt hitet, / Istenem, / Hogy
Magyarul is szabad nézni, / Szabad szemekkel
Szabadon / Parádézni.”

(Ady: *Imádság úrvacsora előtt*)

Lám a vezér is – mitől olyan néma? / Mert az volt Árpád, ahogy szinte földre- / érő lábával visszafogta törpe / ménjét indulatában a szakadékba.” Illyés Gyula Árpádjának vonásait keresem, de nem látom Munkácsy Mihály *Honfoglalás* című monumentális festménye előtt tűnődve. Tűnődhetem, mert 1928-as odatelepitése óta az ország házából első alkalommal mozdították köztárlat javára, a Nemzeti Galériába, ahol is a *Hősök, királyok, szentek* címmel rendezett kiállítás jelképeként is, az új alaptörvény ünnepi voltát van hivatva erősíteni. Januárius nekünk a *Himnusz* hónapja is, talán ezért is villan elő bennem, hogy Munkácsy rezzenetlen méltóságot sugárzó honszerző vezére a „szép haza” idilljét sugározza kardkivont harcosai, népe körében. Ám Illyés a szakadékot látatja: a lesz, ami lesz” elszántságában az Árpád hiúz-szemének hunyt pillái mögött felidézett drámai monológ akár Kölcsey imádságának fejezeteként is zeng az időben. Mert az „Akárhogyan is... szabadok leszünk” elszántsága gyújtja indulásra a honszerzőt. Kölcsey az isteni „védő kar” kérelmében óhajtja a megérdemelt szabadságot. Játszik a képzelet; az 1956-os *Kézfogások* című, súlyos kötetének egyik nagy verse az *Árpád*; Illyés talán 1953-ban, a *Fáklyaláng* Kossuth-díjának átvételekor merenghetett az Országházban Munkácsy alkotása előtt. S vele látta az elbukott szabadságharcokat is, a száműzetésbe kényszerült Kossuthot és a későbbi századot a bolsevik zsarnokságig, mert: „...örökös igába! / Mert legkutyább, ha testvér kötöz le.” A heroikus, győzedelmes tabló ellentétéként a költő víziójában a folytonos vándorlásban megfogyatkozott csatakos, agyonszenvedett, megfáradt sereg készül a bérceken túlra. Munkácsy fenséges magyarjai fölött kéklik az ég, Illyés Árpád népe, fejedelme lelket váltva is érdemes érzésében, baljós látomásainak beborult mennyboltja alatt „tódul... át Európába”.

Diákkorom olajnyomatos emlékei, majd későbbi múzeumjárásaim élményei sűrítetten és megújult eleveenségben tűnnek elő a tárlaton, midőn Madarász Viktor, Székely Bertalan, Benczúr Gyula festményei vagy Varga Nándor Lajos metszetei előtt elmerülök a „Magyar nép zivataros századai”-ban. „Zivataros” – mondja Kölcsey, s ahogy Dózsa népének akasztófás látását, a *Hunyadi László siratását*, Béla király menekülését szemlélem, nem zivataros, inkább a földi-históriás pillanatok visszfényeként, tomboló viharok sötét színeinek változatai terítik be az eget. Szusszanásnyi oldódás, szemlélve Fadrusz János glóriás Mátyás-arcmását és kolozsvári szobrának kicsinyített mintázatát, Stróbl Alajos *Liszt Ferenc*, Györgyi Giergl Alajos *Erkel Ferenc*, avagy Izsó Miklós *Zrínyi Miklós*-portréja előtt járva. De a moccanatlan, klasszikus arcok mögött is felrémlik a sors, mint Ferenczy István 1828-ban klasszikusan mintázott *Kazinczyjának* Kufsteint járt alakja,

Dugovics Titusz áldozhatta életét a győzelemért, és szólnak a harangok Nándorfehérvár emlékében, ám Európának fölösleges magyarázni múltunkat, nem érdeklí, hiszen sajátját sem ismeri.

(Kereszt[.]én[.] Európa? Bölcs és közérzetjavító nézet, ha nem erősködünk érdeklődésért, háláért pedig különösképp nem. Mert a cinikus Európa még visszakérdez: az Oszmán Birodalom szponzorálta fürdőket ugyan nem volt és nincs módja élvezni, de ha a törökök bejutnak az Unióba, akkor majd Hunyadi győzelme értelmét veszíti, s Európa harangjai elnémulnak? Álságok sorozata már a felvételt illetően is; Giscard d'Estaing vezetésével az európai alkotmány fogalmazódott, a keresztényi gyökerek alapértékére való hivatkozástól eltekintettek, ám amikor a törökök tagsága felvetődött, az egykori francia államelnök így érvelt ellene: Európa más kultúrkörbe tartozik. Ebben a hasadt, morálfogyatékos gondolkodásban felvetődik például: az a 2,6 millió török, aki utcaseprő, betonozó vagy éttermi mosogatóként német, s így európai polgárságra érdemesült, de otthonmaradt testvére, szüleje, rokonsága alkalmatlan a felsőbbrendű páriaságra. Pokol Béla könyvéből idézem az adatot, aki Európa végnapjai – A demográfia következményei című könyvében [Kairosz 2011] döbbenetes terepszemlélt tár élénk. Németországot tekintve például: 1,34 a születések mutatója, ám a muszlim nők három-négy gyermekkel erősítik a gyöngye statisztikát. Ami azt ígéri, hogy 2050-re az ország lakossága 82 millióról 65 millióra csökken, s ebben a muszlimok száma 10 millióra növekszik. S nem kedvezőbb más nyugat-európai országok holnapja sem; Kelet-Közép-Európa sorsa pedig a „szétzilálódás”, ahogyan a szerző fogalmaz. Mert a cigányság az átlagnál sokszoros szaporaság mellett milliós nagyságrendű az alkalmi vagy végleges távozás a hazából. Lengyelországra utalva: 2008-ban már hárommillió lengyel dolgozott nyugat-európai országban. S mi még csak sejtítjük az újkori exodus rémét. Abszurdoid a brüsszeli hólyagtanács: miközben az Unió bürokratái ketrecek méretezésével a csirkék emberjogi kérdéseiben diktálják a rendet, de komoly stratégiát nem dolgoztak ki Európa arculatvesztése, széthullása ellen.)

Lám, Wágner Sándor Dugovics Tituszának hősi gesztusától mily távlatosra futott a képzelet, s az 1859-ben festett hősi pillanat arra is eszméltet, hogy az esztétikai szempont miként bonyolódik a politikaival. Mert Benczúr Gyula, Madarász Viktor, Székely Bertalan sötét égbolt alatt az elbukott szabadságharc és a kiegyezés között festette legsúlyosabb műveit. A múlt drámai emléke a jelen nemzeti közérzetét úgy látatta, ahogyan Arany János 1849-ben a *Karácsony éjtszakájában*, majd annyi későbbi versében a bujdosó sors változatait megidézte: „Akár csillag legyen, biztos éj lámpa, / Akár bujdosó láng – én megyek utána! / Mért féljek követni, ha lidérc is? hiszen / Akkor is jó helyre-temetőbe viszen.” Diadalo, reményes pillanat alig; az egi nő harcra, *Budavár visszavétele* és Borsos *Nemzetőrje*; egyébiránt a komor történelmi ég alatt siratás, halál, menekülés, elbukás és vész. Székely Bertalan és Madarász Viktor is megfestette a bujdosó Thököly Imrét, amint a menekülő Dobozit hitvesével, s utóbbi Zrínyi Miklóst a vizsgálóbíró előtt láttatta 1859-ben. S annyi keserv', búcsú és halál-kép sorában Pázmándy mester diadaloznak gondolt festménye bizony keserv'-mosolyosra állítja kedvünket, midőn a kiegyezés apológiájaként, az 1867-ben készült *Szent István és a magyar királyok* című munkáját szemléljük; a magosban lebeg Istvánunk, s alatta koronások karéjában középen Ferenc József sugározza a jelen üdvét. Batthyány Gyula *Ezer év küzdelme* című tablóján 1942-ben hősök, királyok, szentek mellett már a szellem kivételesei is feltűnnek, Kölcsey, Liszt Ferenc, Bartók Béla, Munkácsy és Ady, akik

prófétai voltukban sem segíthettek abban, hogy a doni harcmező szenvedéseit, majd a német és a Szálasi-rettenetet és bolsevik gyarmat voltunkat elkerüljük.

Lábjegyzetként főként a XX. századot felidéző illusztrációkra is érdemesülnünk az új Alaptörvény tiszteletére. Ám a földszinten látható, sietősen készült alkotások méltatásától eltekintünk, mert az rendezőjét inkább jellemzi, mint a művészeket. Alakok, jelek, poénok váltakoznak, de a sorsdrámák magasát alig érintik – ahogy például Illyés zsarnokság-verse, Örkény *Tótékja* vagy Kodály kórusműve, a *Zrínyi szózata* megrendítő, s örök érvénnyel sűrítik az évezred utolsó fél évszázadát. Sors-drámák mondom; s kérdezem is: vajon 1945 után és 1956-ban menekülő százezrek exodusa hány csata veszteségét jelenti a nemzet életében? Az évenkénti hatalmas találkozó Csíksomlyón katartikus nemzetösszetartó erővé emelkedett. És trianoni szétkaszaboltságunkban is az emberi-nemzeti méltóság megtartásának van-e fényesebb hitvallása, mint a Sütő András által szervezett 1990. február 10-ei százezres méretű gyertyás, könyves néma tüntetés Marosvásárhelyen? Talán egyetlen előzménye a 2012. január 21-i budapesti több százezres vonulásnak, amely süket csöndjével is Európáig visszhangzott.

(S a Csizmadia László, Bencsik Gábor, Széles Gábor és munkatársai vezette menet első sorába Edith asszony mellé már csak képzelhattuk drága párját: ezüstnyár-alakjával Schulek Ágostont, aki az őszön elhagyott bennünket. „Isten atlétája volt” – mondta a Budabegyvidéki Evangélikus Templomban október 20-ai temetésén Bácskai Károly tiszteletes úr. Mert sportolóként görbülhetett a bot, de Ágoston gerince roppanthatatlan egyenes tartással, hív szolgálatosként élte életét. Rendkívüli szervezői, diplomáciai, vezetői erényei jóvoltából 1998 augusztusában a budapesti Atlétikai Európa Bajnokság diadalmas sportsikernél többet, lélekemelő napokat jelentett az országnak és a nemzetnek. Mert Schulek Ágoston mosolyos állhatatossága az ünnepteremtők kivételes alakulatához tartozott. Száznegyvennégy este a TF-en: költők írók, muzikusok, közgazdászok, tudósok, előadóművészek vendégségével a nemzetszerető, jóakarató emberek gyűlekezetévé szervezte. Schulek Ágoston a szellemi igény és a tisztesség jegyében, a szeretet sugárkörében hazaféltő ábítatokat teremtett, az ő személye garanciát, lélek-melegedőt és reményt képviselt. Mert vacogásban, kétségben, tévelygésben, búsongó holnap-érzésében volt részünk elégszer. Menedékházzá avatta a TF csarnokát, ahová Csoóri Sándor és Görömbei András vezetésével a Hitel szerkesztői, munkatársai is évenként örömmel visszatértek, hogy a gondjainkat összegző februári számokat ajánlják. Elmaradnak a TF-esték, sötétednek péntekjeink, és Schulek Ágoston hiányában sajogva mormoljuk a csángó dallamot, amivel híveinek hatalmas serege is búcsúzott temetésén: „A fényes nap immár elhanyagodott. A föld színe sötétben maradt...”

Ahogy lépdeliünk előre az időben, egyre sötétedik; és bűl, egyre bűl a világ. Annyi veszteség fájdalomában emlékezetem urnájából idézhetem immár Csukássy Lórántot, akinek halálhíre Párizsból érkezett: október 26-án hunyt el. Az Ahogy Lehet című stencilezett irodalmi-művészeti lapot Párizsban Gáspár Loránttal, aki Lorand Gasparként a francia költészet élvonalába emelkedett, közösen szerkesztette, majd Sao-Paulóban szívós akarással Rezek Román jegyezte a kiadást. „A menekült magyar ifjúság lapja”-nak rangját az igény és a becsület adta, ami azt jelentette, hogy az olvasók előfizetéséből élt, munkatársai pedig önzetlen önkéntességben dolgoztak. S mint Tovább az úton című cikkében írta Csukássy Lóránt: a dél-amerikai Hatikva nyilas lapnak, a Hidverő pedig kommunistának minősítette az Ahogy Lehet-et, amelynek reménye: „...mindig erősebbek lesznek a kötelek, melyek egybefűzik a közös sorsban élőket, hi-

szünk abban, hogy a megbocsájtás és a szeretet lesz egyszer itt is a mozgató erő. Hiszünk benne, magyar népünk iránt való végtelen szeretettel eltelve, biszünk benne kisémmizetten, rongyosan, politikai acsarkodások és harcok közepette, mert fiatalok vagyunk...” (1951/33–34. szám) Csukássy Lóránt aztán évtizedeken át a Francia Rádió magyar adásának szerkesztőjeként dolgozott, majd megszűnését követően az afrikai adások vezetője lett. Amikor 2005 nyarán általa búcsúztam Párizstól; ültünk a gesztenyefák árnyában a Luxembourg kertben; kedves, emigrációban kiadott írók és költők könyveit adta barátságának jeleként, mert ifjúkori álmaitól fosztottan magányosan élt a jobb parton, egykori rádiójának közelében. Meneküléséről beszélt, egyetlen poggyászként a piros kötésű Ady összes kísérte; jött a fény városába, mert: „meghamisítva történelmünket, kigúnyoltan sárbarántva keresztyén erkölceinket, megbazudtolva hagyományainkat, megszenteltelenítve mindazt, ami ezer év óta szent volt minden keresztyén szívnek.” Néztük a tarka virágskertet, beszélgettünk újabb találkozások reményében, és szívére panaszkodott. Hallgatva őt, Márai Sándor Halotti beszédét cáfolta. Mert Csukássy Lóránt „szájpaddal”-a alatt hatvan év számkivetésben se „szakadoztak és porladtak a drága szavak”. Pontosan, szépen szólt a világ dolgairól, a Hitel számait, írásait dicsérte, ám a nyelvi döccenőket szigorú szeretettel sorolta, mert hogy jegyzetelte is. Úgy reméltük, hogy még találkozunk, de már csak levélben és telefonon tudattuk becsülésünket. Aki haláláról értesített, csak annyit tudott, hogy valahol egy bretagne-i kis falu kastélyának parkjában helyezték el urnáját. „Íme por és hamu vagyunk”; a pap már franciául morogta a búcsú-imát, s én őszirózsá-csokor helyett a távolból Csukássy Lóránttól ifjúkori versével búcsúzom: „Jéghideg falak s forró könnyek hullnak... / Egy Mária néz le, gyertyák almosodnak. / Szobrok; némák. Virágok. Képek. / Szédítő üresség s az oltáron tépett, / Öreg koldus áldoz bánatot, kérget. / Visszhangoznak százszor lerongyolt multak / S kikopott kövekre a könnyek hullnak, hullnak.” (Abogy lehet 1949/10)

Templomhomály a vers címe, s hogy bretagnei öröklétéről tűnődöm, érkezik egy bretagne-i zarándok halálhíre: szétszórásunk másik krónikása, Kolozsvár bú fia, Lőrinczi László 93. évében Szardínia szigetén elbunyit. Istenem, az irodalmi lexikon szűkösen és mily pontatlan lényegtelenséggel ismerteti munkásságát! 1940 decemberében a kolozsvári ifjúság nevében ő hívta első találkozásra Cs. Szabó Lászlót, Németh Lászlót, Kodolányi Jánost, majd Móricz Zsigmondot. Írt, fordított, lapot szerkesztett, s amikor a románok újra kézbe vették szülőföldjét, évtizedeken át kísértette múltja. Lektorkodott, szerkesztett, román klasszikusokat fordított, de íróként némaságba kényszerült. Jó időn át Sütő András Új Élet című lapjának bukaresti szerkesztőjeként cenzúrával, nyomdával viaskodott, minthogy a vásárbelyi lap ügye és sorsa a román fővárosban bonyolódott. Műfajok változatosságában kivételes műveltséggel és nyelvtudással kilenc kötetben Arghezi, Dante, Lorca, és más költők műveit fordította. Húsz kötet, utolsóként a tavaly megjelent Három drámája igazolja: mindig magas igénnyel dolgozott. S az is kor-jelző, hogy irodalmi klikkeken kívül működött, így jobbára magánkiadásban Solus „Eris” jegyezte műveit. Annyi küszködés kései jóvátételeként is, 1998-tól családi kötődése folytán Szardínia szigetén, Settimo San Pietroban élt és dolgozott. Kuncz Aladár remekművének a Fekete kolostornak újkori közbecsülése az ő szívós filológiai munkája nyomán lobbant fel, mert felkutatta és könyvben is megírta a mű szereplőinek sorsát. Elismerése úgy teljesedett be, hogy 2001. október 6-án Noirmoutier-ban, a Fekete kolostor falán elhelyezett emléktáblát, Kő Pál alkotását ő avathatta fel. S az utóbbi évtizedben is a huszadik századi magyar sors egy másik, eddig ismeretlen fejezetével foglalkozott: az első világháborús számrátszigeti (az északi szárd partoktól néhány kilométerre fekvő Asinara) balálmenet rettenetét tárta fel. A Tamási díjnál soha többre nem érdemesült; de Lőrinczi Lászlót a díj sosem izgatta, sokkal inkább a fel-

adat, a magyarság és emberi voltunk rettenet bugyrai; talán ezért is fordította le az Isteni színjáték 15 énekét a Pokolból és a Purgatóriumból. „Mikor az életút feléig értem, / sötét vadonban eszméltem magamra, / mert helytelen csapáson vitt a léptem.” És nemcsak műveiben, naplóiban, a budapesti éjszakában, vagy párizsi kávéházban beszélgetve, kötetnyi leveleiben szenvedélyesen kereste ember voltunk helyes csapását. Mert a meg- és becsapást szenvedte és írta, ahogy írhatta Lőrinczi László. Amnyi között az egyik legfontosabb: Pieer Paolo Pasolini kis könyvvé is formált esszéje, A lehetetlen kísérlet. Amelyben a nálunk is üdvözített művész homoszexuális áldozat voltának hamis mítoszába pácolt író és filmrendező zavaros gondolkodását, a marxi evangélista prófétálását is felfeji. Benne sztálinizmusát, s az is kitűnik például, hogy a magyar forradalom, vagy a prágai események „idegesítették.” Pasolini sorsában a nyugat-európai baloldaliság természetét is megfogalmazta: „...a báború után a kommunista pártoknak mindenütt ez volt az álláspontja: az antifasizmus csak addig érvényes ideológia, amíg a kommunizmus ideológiáját egyengeti, s ha erre nem hajlandó, kuss neki, nincs rá szüksége!” A „csapás”-ok változatosságában íme a végső: Dixi ego Ladislaus Lőrinczi, a kolozsvári református kollégium volt eminens diákja: szétszórátásunk krónikása december 20-a óta szardíniai temetőben nyugszik. Bizony, drága Laci: „idővel lehull nevedről az ékezet.”)

„Sztálinizmus”. Néhányan tudósként is belehalnak, s majd újabb nemzedékek is, amíg, a gyermekkorom tankönyvéből tanult Aczélos Szoszó rendszerének gyalázatos katalógusa teljességgel összeáll. Mert az, a szovjet mellett, minden népek bolsevik pártjának történetét, véres tényeit és módszereit is magában foglalja – s ahogy mai és holnap adalékokkal a jelek mutatják: a Rém-saga az új évezredben is folytatódik. Közelmúltban Kun Miklós munkái és különféle tévécsatornán látott sorozatai mellett megrendítő dokumentumkönyvekből értesülhetünk a pokol-művek működéséről. Vitalij Sentalinszkij a KGB irodalmi archívumából közölt rettenet-mutatványt (*Nagyvilág* 2000); Vlagyimir Bukovszkij *A moszkvai per* (XX. Századi Intézet é. n.) című könyvéből is áradnak a belügyi és pártiratok egy világméretű hatalmi játék gépezetének szabványa szerint is. S most Donald Rayfield, oroszul is tudó brit történészprofesszor *Sztálin és bóbérai – A zsarnok, és akik neki gyilkoltak* című (ford.: Makovecz Benjámin; Park K. 2001), a tudós alaposágával feltárt monográfiában már az egészet a MÓD-SZER mechanizmusát mutatja meg, Ahogyan Dzsugasvili a hatalom ördög-kerekét forgatja: Dzserszinszkij, Menzsinszkij, Jezsov, Berija...; és az alvezérek, szolgák serege; s a bestiális gyilok-nagyiparosok rendszerint hasonlóan végezték, ahogy másokkal elbántak. Rayfield ismert és kevésbé ismert személyek gyilkosságát éppúgy elbeszéli, mint a tömeges mézszárlásokat, vagy a parasztság irtását. Menzsinszkijnek volt kire hivatkoznia, s tán az 1945 után a hazai parasztság eltervelt felszámolását is tetten értjük a lenini vélekedéssel: „A parasztság marhacsorda, amelyet fel kell áldozni a forradalom érdekében.” Ne szépítsük, Rákosit követően a kádári korban „a falu szocialista átalakításának” programját is ez mozgatta, amit tüzelt a *Szabad Nép* szelleme, olyas-ként, hogy a *Népszabadságban* Rényi Péter, E. Fehér Pál, Pándi Pál, és ideológiai brigádja a narodnyikokról írta a szitok- és fenyegető vezér- és belirataikat. Tüzelve minden írói, szellemi védelemre, amely a tanya és falu bomló világának, felszámolása ellen felszólt. Intézményes gyűlölet a parasztság a falu világa ellen – máig hatóan, hiszen 2002 után is ártó, pusztító döntésekben fuldoklott a falvak társadalma. Nálunk is az működött, ami már diadalos megsemmisüléshez vezetett, ahogy Rayfield írja: „A sztálini elgondolás legfőbb esztelensége, hogy akik szorgalmas munkával képesek voltak

megművelni a földeket, azokat mindenüktől megfosztották, gyakran el is pusztították...”, s földjüket azoknak adták, akik nem értették hozzá, vagy dolgozni is iszonyodtak. S nemcsak tegnapi és szovjet tanulság, amikor megállapítja Rayfield: „A Cseka háborúja az orosz burzsoázia ellen nem osztályharc volt, nem is politikai frakció küzdelem, inkább a zsidó internacionalizmus és az orosz nemzeti kultúra maradványainak konfliktusa.” Azt is Rayfieldnél olvassuk: Erdman, *Az öngyilkos szerzője* meggyőzte az ünnepest színészt, Kacsalovot, hogy Sztálin előtt mondja el az alábbi versikét: „A GPU Ezópuszt felkereste, / Hogy otthon rúgja seggbe. / Mit mond mesénk – napnál világosabb: / A tannmesék mostantól tilosak.” Aztán Erdman három évre Szibériában faraghatott újabb bökkverseket. Vaszilij Rozanov filozófus, aki a Troice-Szergijev-monostorban éhen halt 1919-ben, már a kezdetkor a bolsevik világot egy színházi képpel láttatta: „»La Divina Commedia / Az orosz történelemre csikorogva és csörömpölve vasfüggöny ereszkedik. Az előadás véget ért.« A közönség feltápáskodik. »Ideje fölvenni a bundákat, és hazamenni.« Az emberek körülnéznek. / És látják, hogy nincsenek bundák, és nincsenek többé otthonok.” És nincsenek apák, szeretők, barátok sem, mert a bolsevik világban az ember értéke még egy bundányit se jelent. Rayfield a kollektív népiértés változataival is foglalkozik. Így például a Katyń 22 ezer lengyel áldozatával, akiket Berija javaslatára, Sztálin jóváhagyásával „különleges eljárásban kezelve” gyilkoltak meg, vagyis főbelöttek, majd elkezdődött és a közelmúltig folytatódott a hazudozás a bestiális eseményről. Rayfield kiváló könyvét olvasva pontosan érhető a mai orosz jelen; az, hogy miért egy volt KGB-ügynök pendlizik Oroszország magas megbízatásai között.

(Vagyogattunk nyolcan-tízen a pesti Örökmozgó Wajda-sorozatán; egy-két fiatal, s néhányan öreg híve, hogy karcos, megkopott filmjeivel ifjúságunk tájékozódó izgalmát is felidéz-zük. És újra megerősödünk abban, hogy a kelet-közép-európai bolsevik tartomány kivételes művésze Andrzej Wajda, aki romlatlan tisztességgel nemzetének múltját és jelenét remekművek sorozatában tárja fel. Legutóbbi, Katyń tragédiáját megidéző alkotását ismerve, új dimenzió is feldereng Wajda életművében. Mint hogy Wajda apját is kivégezték a katyíni erdőben, így munkásságának hatvan esztendejében a biábaló küzdelem, az ember áldozati volta s népének szabadság-áhitása meg nem szűnő drámát, és egész életét átható, személyes-művészi viselősséget is jelent. Mert a Csatorna [1957] bősei magukra maradnak, hiszen a Vörös Hadsereg a Visztula túloldaláról nézi a legyelek heroikus küzdelmét a németek ellen. A Légio [1965], a Napóleon hadseregével Oroszországot járt lengyel hadtest drámája: a becsapottság felismerése-történelmi méretekben. Hazugság Keleten és Nyugaton is: századok csapdája a lengyel sorsban, amint a magyarban is. És a szabadság pedig sehol. A Vasember [1981] befejezése nálunk is megszennvedett mindennapiság: a majdani politikai változások lát-noki jelenete, amikor a kis ügynök vétségét bevallva azt hibeti, hogy becsét visszaszerzi, de a nyertes most is az ördög; az, aki tartótisztje volt. Színpadi rendezésére is készülve, azt mondja Wajda: megrázó filmet is látott Dosztojevszkij Ördögökjében, mert „A félelem, hogy nem vagyunk elég balandók” megrázó és mai kérdés. De, hogy 1988-ban francia közremű-ködéssel [és pénzzel], a színpadi változat után több mint másfél évtizeddel filmet forgatott, s mottóként immár Lukács evangéliumából [VIII/32–36] az „Ördögös meggyógyítása”-nak történetét idézi. A sok ördögtől megszállt emberből, ki Légiónak neveztetik, Jézus a disznók-ba űzi a rontó szellemeket. Ördögűzés Wajda filmje is, megrázó és jelen idejű kíméletlen-séggel, az önfelismertetésre ébresztve-provokálva, ahogyan az emigrációból hazatért csoport és

az ottbóniak felszámolják magukat. Igen, az emberi és nemzeti önpusztítás stációi és kérdései áthatják Wajda életművét, kíméletlen morális igénnyel, magát sem kímélve, például a *Minden eladó* [1968] című filmben. Ebben is forog egy körbinta, tán Fábri Zoltán filmjének ősi boldogságának ellen-játékaként, a civilizáció rontását láttatva: amikor a belterjes, művész társaság egyre ernyedtebb kábultságból az öntudatlanságba és ájulatba zuhanva repül a semmiben. A pénzcsinálás, a meggazdagodás eposza *Az ígéret földje* [1975] is a az Örökmozgó műsorában szerepelt, amelyet egykor Oscarra jelöltek, ám a hollywoodi sajtó tájékoztató abszurdoid mozzanatát Wajda így idézte fel: „Egy Izraelből érkezett újságíró, filmen legádázabb kritikusa arra a kérdésemre, hogy hol látta a filmemet, ezt felelte: »Egyáltalán nem kell megnéznem, nekem az is elég, hogy a film Lengyelországban készült.«” [A film és más hívságok – ford. Éles Márta, Osiris K., 2000] 1975 decembereiben Wajda *Az ígéret földje* bemutatójára hazánkba látogatott, s az elvszerű, kedves fogadtatás jeleként a Népszabadság élpiszkolódója, Rényi Péter leantiszemitázta a filmet. Wajda lengyeliségének keserű tanulságaként, felismerése nemcsak tengeren túlra utalt: „Az Amerikában élő zsidók nem hajlandók *Az ígéret földje* megteremtőinek könyörtelen üzletembereitől származtatni magukat, inkább a Hegedűs a háztetőn rokonszenves őst tekintik ősiüknek.” Andrzej Wajda Vasember című alkotását is jelölték Oscarra; de a döntnökök Szabó István Mephistójára szavaztak. S majd 2001 márciusában vehette át az életmű-Oscart úgy, hogy korábban filmjét nem díjazták. *Az ígéret földje* pesti vetítése az Örökmozgóban 2012. január 21-én, szombaton este elmaradt. Wajda, aki – ellentétben Jancsó Miklóssal – művekkkel és tisztességgel is bírta az iramot a méltóságunkat-foszlato időben, március 6-án 86 éves.)

„A demokrácia a kereszténységnek köszöni létét. Azon a napon született, amikor az ember megkapta a hivatást, hogy evilági életében megvalósítsa a személyi méltóságát, az egyéni szabadságban, mindenki jogainak tiszteletében, és az egyetemes testvéri szeretet gyakorlásával” – írta Robert Schumann, az Európai Parlament első elnöke *Pour L'Europe* (Európáért. 1963) című könyvében. (Szemelvényeket közöl a fordító, Szabó Ferenc, a *Távlatok* 2004/2-es számában). S ha most Roland Veubel kötetnyi érveit sorolom (*Az unió árnyéka – az európai intézmények gőgje*. Allprint K., 2001) kezdve a hazájában kikopott pártlovagok képviselőstített kitelepítésétől az EU-s adminisztráció sötét és az ellenőrizhetetlen anyagi ügyletekig – mert az erősek érdekszövetségében a gazdasági diktatúrát építik – a farsangi hónapban derülni kezd: micsoda pokoli maszkabál forgatagában kényszerülünk élni! S hozzá: Roger Scruton legújabb könyvében (*A pesszimizmus haszna és a hamis remény veszélye* – ford.: Csordás Gábor, Noran Libro, 2011) már a schumanni eszme keresztényi lényegének hiányát rögzíti, amikor azt írja: a brüsszeli-strasbourgi központ által megszerzett hatalmat „soha nem lehet visszakaparítani”. Ám bármit is téved, hibázik is az uralmi gépezet, „a megbánás nyomait” soha fel nem fedezhetjük. S persze áll ez a mocskolódo amerikai, s a Paul Lendvai-kísértete járta európai zeitungokra. Nézve-hallgatva a EU-s képviselők, becstelen indulatokkal turmixolt, műveletlen gyalázkodását Strasbourgban, véljük: e képződmény még agonizálhat jó ideig, de Scruton látletele igazolódik, miszerint „befellegzett” az Uniónak. „A megbánás nyomai”, a becsületre alapozott önjavítás kézsége hiányzik, vagyis a keresztényi értékrend híjával az erkölcsi-szellemi kohézió hiánnyá feslett, mert pénzhatalmi diktátum fölött erkölcsi rend nem uralkodik. Scruton minap a magyar miniszterelnök szereplését elismerve nyilatkozta: a nemzetállamok ideje következik. Valóban, Orbán Viktor egy államférfi tartásával és bölcsességével állta a szennyárada-

tot. Amelynek mélyén a képviselők hada megérezte a drámai fenyegetettséget: kétharmadával Orbán Viktor az ősbűn, mert sokféle esendőséggel, sietséggel, kapkodó felületességgel, hibákkal is áthajszolt változások Magyarországon a MASKÉNT IS LEHET reményét példaként más államoknak is sugallja. Orbán Viktor katalizátorként és nyilvánosság előtt számos, az EU holnapi sorsával is szembesítő kérdést szikráztatott, a schumanni szellemben és Charles de Gaulle hazaszeretetét hangsúlyozva. Húszon és harmincas hivatali-fideszes ifjak is tán tanulnak a kormányfő szerepléséből; alább a gyakori pökhendi magabiztossággal; alázatosan, érzékeny tapintattal intézzék terepük ügyeit, és húzzák a haza szekerét. Orbán Viktor keresztyéni szeretetről beszélt az elvadult gyűlölködőknek. Ezért mondta oly sugárzó tekintettel Dávid Katalin művészettörténész Kántor Viola *Ikon* című kitűnő sorozatában (Hír Tévé): „Büszke vagyok a miniszterelnökre”, mert merete eszményének mondani a keresztyén Európát. Orbán elmarasztalásában Scrutonnak igaza van: a változásokat, a törvényeket el kell magyarázni Európának. Mert az esztendővel ezelőtti médiahecc tanulságait se vonta le Kovács Zoltán és ki tudja hány személyes stábjá (160?). Tán Konrád György is kisebb decibellel gordonkázza pszichológusait a „világ”-sajtóban, ha a legfontosabb törvényeket, az Alaptörvény szövegét a parlamenti jóváhagyásokat követő órákban a kancellária valamennyi EU-országának, és a világ más, nagy nyelveire lefordítja, és eljuttatja a kormányokhoz, a brüsszeli parlament képviselőihez és illetékes adminisztrációkhoz, továbbá követségekhez, és a neves hírügynökségekhez, tévétársaságokhoz, lapokhoz. S persze tisztább volna a légkör, ha itthon a hírközpontot nem egy pécsi bolsevik rádióból a fideszes partokra vitorlázott úr vezetné, csak képzeljük, miként szorong „egyensúly”-kényszer-képzetében. És ha a közadók hírműsorait alkalmas, karakteres személyek hangolnák! – a szikrázó strasbourgi órákat a Hír Tévé mellett a köztvé is közvetítette volna azonnal – és angolra fordítva! S nem napokkal később a Duna Tévé, amelynek, folyamatos és világméretű, s idegen nyelvű nemzetstratégiai feladata is volna ez, de hát ennyi észre és pénzre a Duna nem érdemesül, amikor milliárdokért szórakoztatóipari kombinált szervezhetik a királyi csatornákat. A Magyar Kultúra Napját a *Felfelé a lejtőre* és más konzervművekre érdemesítették, de arra nem, hogy élő közvetítéssel ünnepeljenek – például Szatmárcsekéről, ahol Sebestyén Márta vehette át a díjat. Kimerülnek a szerkesztők a pártkatonák centizésében reggel, este, akik némelykor benn is aludhatnak, mert reggel az kezd, aki este végezte – az európai televíziózásban példátlan gyakorlat. Azzal, hogy egy igazgatót kirúgtak a hírszerkesztésből, maradt elég siket és zavart fejes; a Dunán azért szerveződött oly nyegle beszélgetés a január 21-ei békemenetről, vagy egy műveletlen libától pontatlanságoktól teli Csurka-búcsúztatót hallottunk három híradóban is. Netán a Nemzet Színészenek választott Sztankai István is többre érdemesült volna annál, minthogy a Slade-bulvár és a Bors Máté sikerét említsék. Avagy: Vaclav Havel halálát Európa jelentős tévéállomásai első helyen tudatták, ellentétben a hazai királyi módival: annyi hír után, már a bűnügyi rovat közelébe szuszakolták a gyász hírt... –, de nem sorolom tovább, jegyzeteim halomban gyűlnek.

(Vivaldi muzsikája szól; a Tél koncertje; Carneval hercege távozásban, és a begedű futamai nyomán a jeges szelek viharában egy rémlátomás lángja csap fel, mint a muranoi üvegkőhőben, Loosey Don Giovanni-filmje nyitányának képsorában. Február 30-án este az ATV megszakítja adását, és mindannyiunk Olgicája közli: a budapesti amerikai nagykövetséghez

érkezett, s a WIKILeaks jóvoltából birtokukba került anyagot olvas fel. E szerint minden igazságok felkentje, az USA elnöke, Obama tudatja: az év utolsó napján ráruházott törvények alapján Orbán Viktor terrorista, így különleges egységét a magyar miniszterelnök elfo-gására utasította. A diktatorikus parlamentet feloszlatja, kormányának tagjait házi őrizetbe veszik. A Fideszre szavazó milliók telefonlehallgatását is elrendelte. Tekintettel arra, hogy Schmitt Pál az atlantai olimpia helyszínének megnevezésében komoly érdemeket szerzett, köztársasági elnöki posztjáról ugyan leváltja, de a sporttudományi tanács elnökévé nevezi ki. MALÉV híján, Obama elnöki gépét Bajnai Gordon rendelkezésére bocsátja, aki hazatér emigrációjából és ideiglenes miniszterelnökként kivezeti az országot a csődből. Az elnöki közleményben az is áll: Eleni Tsakopoulos Kounalilakis nagykövet asszonyt kinevezi Gyöngyöspata kormányzójának, tekintettel arra, hogy régóta és változatos figyelemmel és eszközökkel kíséri az ott élő cigányság sorsát. S arra is kéri diplomatáját, hogy az USA-nak az indiánok és a négerek iránt mutatott többszáz éves, és utóbb a muszlimok sorsa föl-lötti példás gondoskodási gyakorlatát igyekezzen alkalmazni a magyarországi romák életének jobbításában.

Bajnai Gordon a New-York-i repülőtéren elmondta: vele tart a neves magyar-szagértő, Charles Gati, aki a külügyeket irányítja. Kommunikációs miniszternek a Béctől és Párizstól Hamburgig félévszázad egyetlen biteles zsurnál lángelméjét, az örök együttműködőt, Paul Lendvait kérte fel. Már az is bizonyos, hogy igazságügyi miniszter Gyurcsány Ferenc lesz, akinek első dolga: az Orbán-diktatúra minden áldozatát szabadítsa ki a börtönökből és a bíróságok karmaiból. Belügyminiszter: viperás Gergényi Péter, Bauer Tamás a gazdaság kör-mére néz majd, s pénzügyér, a Demokrata Fórum európai lovagja, Bokros Lajos. A kultúra ügyeit pedig Magyar Bálint intézi és felszámolja édesapja örökségét, aki Kodolányi Földindulását mutatta be a Vígyszínházban, és Tamási- és Németh László-előadásokat ter-vezett, de igaza volt Aczél Györgynek, hogy menesztette az öreget. Fasiszta színház pedig nem lesz! Bajnai Gordon még annyit mondott, hogy a mezőgazdaság ágazatait szűkítendő a libatartást megszüntetik, a batáron túli magyarság állampolgársága pedig semmisnek te-kintendő, továbbá a régi alkotmányt újra hatályba lépteti. Mindszky Gábor mindaddig újra a főváros főpolgármestere, amíg a négyes földalatti el nem készül. Heller Ágnes a Lukács Györgyről elnevezendő MTA és a Nemzeti Etikai Tanács elnöke. Az újjászerveződő demok-rácia köztársasági elnökének pedig Konrád Györgyöt jelöli, aki nagy művek írását feladva, adázul és fáradhatatlanul szennyezte hazájának fasiszta, Li Peng-i, lukasenkói, jobboldali te-hát bővli és szemét kormányait. Bajnai Gordon közölte még: csak átmenetileg vállalja a kor-mányzást. Obama elnökkel, Konrád Györggyel, Charles Gatival, Tamás Gáspár Miklóssal és Simor Andrásossal, továbbá az IMF-fel és az EU vezetésével is egyeztetett. Jövőbágyásukkal, az USA budapesti nagykövetének felterjesztésére, Hillary Clinton javasolta Obamának: sem-misítse meg a volt miniszterelnök elleni „igaztalan” vádakat. Ezt követően Bajnai Gordon hamarosan a kármentő kormány vezetését átadja Gyurcsány Ferencnek. Bajnai Gordon még azt is örömmel újságolta, hogy a fent nevezett személyeket, mint a náci Magyarország antifasiszta barcosait, Obama elnök felterjesztette a 2012-es Nobel-békedíjra. Azt pedig már a nevezett művészekről tudtuk meg, hogy a második Bajnai-kormány eskü nélküli beiktatá-sára a Magyar „Nemzeti” Bank, a volt Tőzsde Palota, az amerikai nagykövetség batárolta városrészben – középpontjában a szovjet emlékmű –, a Szabadság téren került sor. Az ünnep-ségen Kertész Ákos a Talpra magyar!-t szavalja, a Nyugdíjas AVH-sok és az Európai Bal-oldal Egyesített Fúvós Zenekarát Fischer Ádám vezényli, zongorán közreműködik: Schiff And-

rás. Az aktus után a nemzet-ments kompánia Kertész Imre Csacsi-fogatán a patkánymentesített Országházhoz kocog, és elkezd gyomlálni s művelni a fasiszta Kert-Magyarországot.)

Bartók Béla járta a világot, s nyilatkozott eleget, sok vonatkozásban viszolygott a Horthy-világtól, ám hazáját és rendszerét soha nem szidalmazta külföldi lapokban. A száz éve született Szabó Zoltán kérdését a mába fordítva: hogy tud elviselni egy ilyen kis ország, egy kis nemzet, mint a miénk ennyi gyűlöletet? Január 21-én az Országház előtt zsúfolt tér az Oktogonig hatóan: négyszázezren, álarctalanul, nyílt tekintettel, magasztosságban és fülsiketítő némasággal kiállották: ELÉG VOLT! A mindenkori kritikai vélekedés jogát tudva és gyakorolva is: elég volt a világméretű hazugságból, elég volt a nemzetpiszkításból, elég volt az örökös nácizásból! Bibó István axiómája mára avittá vált, mert: demokrataként FÉLÜNK! Félünk, mert a média, a pénzvilág, az EU balos és liberális csapataival zuglapok nivóján provokálják az ország törvényes rendjét. De ótestamentumi gyűlöletáradat közepette is, újtestamentumi reményt hirdetve, a bujdosó némaságból kiegyenesedve, a menet Lukács evangelista intelmével hirdette erejét: „Minden ország, a mely magával meghasonlik, elpusztul; és ház a házzal ha meghasonlik, leomlik.” Változatos indíttatások, gondolatok menetében is, a közösen fénylő tekintetekben azt a ragaszkodást láttam lélekké nemesedni, amit Tamási Áron Illyés *Árpád*-verséről összegzett: „Egy ilyen kis hazát szeretni is kell, mert különben sírva fakad.”

ABLONCZY LÁSZLÓ (1945) író, hírlapíró. 1991 és 1999 között a Nemzeti Színház igazgatója. Legutóbbi kötetei: *Árvai Réka csodái – Kubik Anna könyve* (2010); *Latinovits Zoltán élete, halála és feltámadásai* (2011).